

Rudolf Wierer – pohnuté životní osudy a dílo profesora církevního práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity

Jaromír Tauchen

*Masarykova univerzita, Právnická fakulta
Kontaktní email: jaromir.tauchen@law.muni.cz*

Rudolf Wierer – Turbulent Life and Work of the Professor of Canon Law at the Faculty of Law of Masaryk University

Abstract:

The article provides a detailed analysis of life and professional career of Rudolf Wierer (1907–1986), professor of canon law at the Faculty of Law of Masaryk University. Based on an analysis of archival materials from several Czech archives and a critical study of the memoirs of Wierer's wife Bohumila, the article provides brand new biographical information about Rudolf Wierer that have never been published before. After the end of the Second World War, Wierer was investigated in Czechoslovakia as a part of the so-called retributive trials for his alleged activities during the period the Protectorate of Bohemia and Moravia. He was never convicted, however, because he managed to escape to Germany, where he became involved in Czechoslovak exile organizations and resumed his academic career as a professor at the Ukrainian Free University. In the 1960s he emigrated to the United States, where he held lectures on history at first and later worked as a librarian.

Keywords: Faculty of Law Masaryk University; church law; imperial idea; retributive processes; Czechoslovak emigration in Germany; refugees; Public Education Service; Ukrainian Free University

Klíčová slova: Právnická fakulta Masarykovy univerzity; církevní právo; říšská myšlenka; retribuční procesy; československá emigrace v Německu; uprchlictví; Veřejná osvětová služba; Ukrajinská svobodná univerzita

DOI: 10.14712/2464689X.2023.8

Pročítáme-li si biografické medailony docentů a profesorů právnických fakult, mohli bychom snadno nabýt dojmu, že by jejich profesní život mohl být považován na první pohled za nudný, protože v řadě případů po dlouhou dobu působili na jednom místě v rámci jedné instituce. To ovšem rozhodně neplatí o Rudolfu Wiererovi, profesoru církevního práva na Právnické fakultě Masarykovy univerzity v meziválečném období, jehož život byl neuvěřitelně turbulentní, plný osobních i profesních zvratů. I přesto se dokázal prosadit a udržet v akademické sféře v celkem třech státech.

Ačkoliv by se mohlo na první pohled zdát, že biografie prvorepublikových profesorů byly v minulosti v právněhistorické literatuře již dostatečným způsobem zpracovány a dnes již tak není možné přinést v zásadě nic nového, opak je pravdou. Dosud zůstaly podrobně nezmapované osudy Rudolfa Wierera poté, co v listopadu 1939 došlo k uzavření českých vysokých škol. Tento příspěvek se tak na základě provedeného rozsáhlého archivního výzkumu v několika českých archivech věnuje jeho životním osudům a dílu a přináší tak nové dosud nezveřejněné informace. Před časem jsem objevil dosud neznámé paměti Wiererovy manželky Bohumily vydané ve Spojených státech amerických,¹ které vedle dochovaných archiválií dokreslují nesnadné životní osudy a profesní dráhu jejího manžela. Čtenář tohoto příspěvku mj. nahlédne do systému fungování výuky církevního práva v meziválečném období, seznámí se s Wiererovou činností v rámci Veřejné osvětové služby v období Protektorátu Čechy a Morava a s jeho vyšetřováním v rámci retribučních procesů po válce, s jeho zapojením do československého exilového hnutí v Německu a jeho akademické činnosti na Ukrajinské svobodné univerzitě v Mnichově, jakož i s obtížemi, se kterými se musel potýkat v akademické sféře jak v poválečném Německu, tak i po přestěhování se do USA v šedesátých letech.

Akademická kariéra a rodinný život do začátku okupace

Rudolf Wierer se narodil 17. března 1907 v Brně v rodině c. k. vrchního okresního komisaře, později vládního rady Zemského úřadu v Brně a okresního hejtmana v Tišnově JUDr. Josefa Wierera (*1865 v Chocomyšli u Klatov) a jeho manželky Idy (*1876), roz. Rozmaelové, pocházející z Hejnic u Liberce. R. Wierer nejprve navštěvoval české státní gymnázium v Prostějově (1917–1919), pak na pražském Smíchově (1919–1920) a s vyznamenáním maturoval 17. června 1925 na reálném gymnáziu v Brně.

Jeho další kroky vedly na Právnickou fakultu Masarykovy univerzity, se kterou pak spojil první část své akademické kariéry. Během studia náležel R. Wierer mezi „pilné a snaživé studenty se zálibou ve studiu historie práva“, jak ho později charakterizoval Bohumil Baxa, kterého R. Wierer poprvé potkal v semináři dějin veřejného a soukromého práva ve střední Evropě.² Studium dokončil a doktorem práv byl promován 3. prosince 1929. Jelikož byl uznán „k službě neschopným“, neabsolvoval vojenskou prezenční službu.

¹ WIERER, M. *Stormy Was My Life*. Bloomington: Xlibris Corporation, 2009; jak je ještě dále ukázáno v příslušné kapitole, vyličení některých událostí ze života Wiererových a především zamlčení jejich zapojení do činnosti ve Veřejné osvětové službě v období Protektorátu Čechy a Morava neodpovídá dochovanému archivnímu materiálu.

² AMU, fond A1 RMU, osobní spisy, kart. 244, Wierer Rudolf – Žádost R. Wierera Ministerstvu školství a národní osvěty z 28. 4. 1930.

S platností od 1. října 1929 byl R. Wierer ustanoven profesorským sborem jako pomocná vědecká síla na ústavu pro národní hospodářství a statistiku k výkonu všech prací, které by jinak náležely odbornému asistentovi. Po ukončení studia požádal Ministerstvo školství o navýšení stipendia, které podpořil i profesorský sbor s následujícím odůvodněním: „Žadatel koná skutečně na této fakultě práce, jež na jiných fakultách naší republiky konají asistenti; koná je k úplné spokojenosti prof. sboru, horlivě a ochotně, často též odpoledne mimo hodiny úřední.“³ Asistentem tentokrát již pro historickoprávní seminář se R. Wierer stal v závěru roku 1930.

Již v průběhu studia se R. Wierer zajímal o církevní právo, církevní dějiny a právní historii. V těchto oblastech vypracoval následující tři seminární práce, které také byly publikovány, odměněny cenami a dočkaly se celé řady recenzí: „Syllabus papeže Pia IX.“,⁴ „Podstata převratu bělohorského“⁵ a „Poměr Moravy k říši římskoněmecké“.⁶

V letním semestru roku 1930 navštěvoval jako hospitant přednášky a seminář z pomocných věd historických na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity, což mu později umožnilo pracovat s dobovými archivními prameny.

R. Wierer se začal zabývat poměry, které se vytvořily ve státech západní a střední Evropy v důsledku reformních snah v katolické církvi v 16. a 17. století. Jelikož byla pařížská univerzita tradiční nositelkou těchto reformních proudů, rozhodl se R. Wierer, že si podá žádost o přiznání stipendia francouzské vlády ke studiu tohoto tématu na pařížské Sorboně. Pobytem v Paříži si tak chtěl doplnit podklady, které se mu podařilo nashromáždit v českých knihovnách.⁷ Stipendium francouzské vlády na studium církevního práva na pařížské univerzitě a jejím Institutu vysokých mezinárodních studií (*Institut des hautes études internationales*) a Pařížském katolickém institutu (*Institut catholique de Paris*), jakož i na Svobodné škole politických věd (*École libre des sciences politiques*) v celkové výši osmi tisíc franků bylo R. Wiererovi uděleno na studijní rok 1930/1931. Od 1. listopadu 1930 do 1. června 1931 mu ho každý měsíc vyplácel Slovanský ústav v Paříži (*Institut d'études slaves*), který převzal vědecký dozor nad stipendisty z Československa. Na přímluvu ředitele seminární knihovny Dobroslava Krejčího byla R. Wiererovi po dobu pobytu v Paříži přiznána placená dovolená, protože přidělené stipendium nebylo vysoké a neumožnilo by mu důstojné studium v této evropské metropoli.⁸ Jako každý stipendista byl R. Wierer povinen na konci pobytu složit odbornou jazykovou zkoušku z francouzštiny.⁹ Stal se zde také členem Společnosti pro právní dějiny (*Société d'histoire du droit*).

³ AMU, fond A1 RMU, osobní spisy, kart. 244, Wierer Rudolf – Koncept žádosti R. Wierera Ministerstvu školství a národní osvěty z 25. 1. 1930.

⁴ WIERER, R. *Syllabus papeže Pia IX.: studie o názorech církve římsko-katolické na poměr mezi státem a církví*. Brno: Nákladem Právnické fakulty Masarykovy university, 1929.

⁵ WIERER, R. Podstata převratu bělohorského. *Všehrd*, 1930, roč. 11, č. 4, s. 108–122; č. 5, s. 144–154.

⁶ WIERER, R. *Poměr Moravy k říši římsko-německé*. Brno: Nákladem Právnické fakulty Masarykovy university, 1928.

⁷ AMU, fond A1 RMU, osobní spisy, kart. 244, Wierer Rudolf – Žádost R. Wierera Ministerstvu školství a národní osvěty z 28. 4. 1930.

⁸ AMU, fond A1 RMU, osobní spisy, kart. 244, Wierer Rudolf – Přípis Dobroslava Krejčího adresovaný Děkanství Právnické fakulty MU z 15. 9. 1930.

⁹ AMU, fond A1 RMU, osobní spisy, kart. 244, Wierer Rudolf – Přípis ministra školství o přidělení stipendia francouzské vlády z 22. 7. 1930.

Po návratu z Paříže opět začal jako hospitant navštěvovat přednášky z pomocných věd historických a nově i z historie na brněnské filozofické fakultě, od akademického roku 1933/1934 jako řádný posluchač filozofické fakulty.¹⁰ Nadále působil jako asistent historikoprávního a všeobecného oboru seminární knihovny právnické fakulty a připravoval se na habilitaci. Každé dva roky však musela fakulta žádat u Ministerstva školství o prodloužení jeho služebního poměru.

V listopadu 1932 předložil R. Wierer profesorskému sboru právnické fakulty žádost o zahájení habilitačního řízení v oboru církevního práva¹¹ na základě habilitační práce „Stát a církev: studie o poměru mezi státem a církví v 19. století podle doktríny encykliky ‚Quanta cura‘ a syllabu Errorum“, která vyšla v témže roce v pražském nakladatelství Orbis. Habilitační komise pověřila vypracováním posudku na habilitační práci B. Baxu, který ji zhodnotil velmi příznivě: „Práce spisovatele jest práce dobrá. Autor všímá si bedlivě všech otázek, které dány jsou titulem spisu, zaujímá kritické stanovisko a dává najevo bystrý postřeh. ... Knihou touto podal autor důkaz, že dovede samostatně vědecky pracovat a obsah spisu odůvodňuje návrh referentův, aby autor byl připuštěn k dalším krokům habilitačním.“¹² Těmi bylo habilitační kolokvium v červnu 1933, na kterém habilitant navrhl následující tři témata habilitační přednášky: Vznik benefičiálního zřízení, Rudolfa Sohma pojetí církevního práva a Vznik instituce generálního vikáře.¹³ Podle starého zvyku zvolil profesorský sbor téma navržené jako první v pořadí. *Venia docendi* pro obor církevního práva byla R. Wiererovi udělena 27. června 1933.

V srpnu 1935 vydal R. Wierer opět v nakladatelství Orbis v edici Sběrka spisů právnických a národohospodářských redigované profesory Františkem Weyrem a Karlem Englišem monografii „Uznání a právní postavení náboženských společností podle zákona z 20. května 1874, č. 68 ř. z.“. Jelikož se jednalo o knihu s příliš speciálním tématem, a tudíž i s pravděpodobně nízkou prodejností, musel R. Wierer nést náklady ve výši téměř pěti tisíc korun sám. Po předložení dobrozdání F. Weyra požádal tedy Ministerstvo školství o přidělení podpory, která mu uhradila polovinu nákladů na vydání.¹⁴

Na základě této knihy se R. Wierer ucházel o jmenování mimořádným profesorem pro obor církevního práva. Kromě něj referent profesorského sboru B. Baxa zvažoval ještě oslovení následujících tří osob, které by na obsazení této pozice přicházely v úvahu: Vratislava Buška (řádného profesora církevního práva na bratislavské právnické fakultě), Josefa Turečka (řádného profesora téhož oboru na pražské právnické fakultě) a Ludvíka Knappeka (soukromého docenta téhož oboru na bratislavské právnické fakultě). V. Bušek odpověděl na nabídku, že se o tuto pozici ucházet nebude a „že je přesvědčen, že v rukách doc. Dr. Wierera může býti tato stolice co nejlépe obstarávána“.¹⁵ Co se týkalo J. Turečka, tak referent B. Baxa do zprávy uvedl, že „tzv. vědecké polemiky vedené

¹⁰ AMU, fond A1 RMU, osobní spisy, kart. 244, Wierer Rudolf – osobní spis.

¹¹ AMU, fond A1 RMU, osobní spisy, kart. 244, Wierer Rudolf – Žádost o zahájení habilitačního řízení z 23. 11. 1932.

¹² AMU, fond A1 RMU, osobní spisy, kart. 244, Wierer Rudolf – Posudek referenta habilitační komise Bohumila Baxy na habilitační práci R. Wierera z 26. 5. 1933.

¹³ AMU, fond A1 RMU, osobní spisy, kart. 244, Wierer Rudolf – Protokol o schůzi profesorského sboru Právnické fakulty MU z 22. 6. 1933.

¹⁴ AMU, fond A1 RMU, osobní spisy, kart. 244, Wierer Rudolf – Přípis Ministerstva školství a národní osvěty adresovaný děkanství Právnické fakulty MU z 23. 12. 1935.

¹⁵ AMU, fond A1 RMU, osobní spisy, kart. 244, Wierer Rudolf – Dopis Vratislava Buška ze 4. 2. 1936.

od prof. Dra. Turečka v převážné míře způsobem naprosto nevědeckým, i nedávné jeho projevy o reformě právnického studia uveřejněné v některých denních listech jsou takového rázu, že vrhají stín na jeho vědeckou kvalifikaci¹⁶. Na základě této úvahy pak referent J. Turečka s nabídkou na obsazení této pozice neoslovil. Totéž stanovisko zaujal i v případě soukromého docenta L. Knappeka, jehož pedagogické působení bylo velmi krátké. Profesorský sbor na své schůzi konané 7. února 1936 jednomyslně hlasoval pro jmenování R. Wierera mimořádným profesorem práva církevního. Do protokolu o hlasování byl pak ještě přidán dodatek, že jednomyslné schválení „v žádném směru neprejudikuje stanovisko sboru ve věci reformy právnického studia, pokud jde o budoucí úpravu studia církevního práva“¹⁷. Byla to reakce na tehdejší diskusi o možném výrazném omezení výuky církevního práva na právnických fakultách v Československu.¹⁸ Prezident republiky jmenoval R. Wierera mimořádným profesorem církevního práva s účinností od 1. října 1936 a zároveň mu byla Ministerstvem školství stanovena povinnost přednášet církevní právo v rozsahu pěti hodin týdně v každém semestru a seminární cvičení v jednom semestru v rozsahu třech hodin týdně.¹⁹

R. Wierer se do výuky předmětů církevního práva zapojoval postupně. Poté, co v květnu 1930 zemřel ordinář církevního práva na brněnské právnické fakultě Josef Vacek, tento obor prozatímně vyučovali počátkem třicátých let střídavě Rudolf Dominik, Jan Vážný a František Čáda, i když se primárně každý z nich věnoval jiné oblasti: R. Dominik obchodnímu právu, J. Vážný právu římskému a F. Čáda právním dějinám. To nebyl jistě žádoucí stav. Po úspěšné habilitaci vypsali již soukromý docent R. Wierer poprvé dvě přednášky (Sbírka Pseudoisidorova a Zřízení beneficiální) v letním semestru akademického roku 1933/1934. Do doby, než byl R. Wierer v roce 1936 jmenován mimořádným profesorem, tak přednášky z církevního práva vypisovali stále ještě J. Vážný a F. Čáda. Od letního semestru akademického roku 1936/1937 pak již přednášel církevní právo pouze R. Wierer, který obsahové zaměření svých přednášek každý rok měnil. Během sedmi let, co přednášel obor církevního práva, si mohli posluchači brněnské právnické fakulty kromě obecné přednášky a semináře z církevního práva zapsat např. následující kurzy: Repetitorium z práva církevního, System československého práva konfesního, Církevní právo trestní, Civilní proces kanonický, Právo patronátní a církevní právo řeholní, Organisaace církevní a právo majetkové, Poměr mezi církví a státem, Církevní právo manželské a přehled právních pramenů, Předlitavské konfesní zákonodárství z roku 1874 či Poměr mezi státem a církvemi v říši německé.

Když musel V. Bušek koncem roku 1938 opustit Právnickou fakultu Univerzity Komenského v Bratislavě, jeho útočištěm se stala brněnská právnická fakulta, na které byl jmenován řádným profesorem církevního práva. To začal společně s mimořádným profesorem

¹⁶ AMU, fond A1 RMU, osobní spisy, kart. 244, Wierer Rudolf – Zpráva referenta profesorského sboru Bohumila Baxy o jmenování Rudolfa Wierera mimořádným profesorem [nedatováno].

¹⁷ AMU, fond A1 RMU, osobní spisy, kart. 244, Wierer Rudolf – Výpis z protokolu o schůzi profesorského sboru Právnické fakulty MU konané 7. 2. 1936.

¹⁸ K reformě právnického studia v první Československé republice viz VOJÁČEK, L. – SCHELLE, K. – TAUCHEN, J. *Dějiny Právnické fakulty Masarykovy univerzity: 1919–2019. Díl 1., 1919–1989*. Brno: Masarykova univerzita, 2019, s. 81–87.

¹⁹ AMU, fond A1 RMU, osobní spisy, kart. 244, Wierer Rudolf – Přípis Ministerstva školství a národní osvěty adresovaný R. Wiererovi z 1. 9. 1936.

R. Wiererem přednášet v říjnu 1939, což ovšem vzhledem ke známým událostem trvalo pouhý měsíc a půl.²⁰ Po vyhlášení protektorátu se však R. Wierer nevěnoval jen církevnímu právu, ale zřejmě v souladu s požadavky doby vypsál pro zimní semestr akademického roku 1939/1940 přednášku „Právní ochrana rasy“ v rozsahu dvě hodiny týdně.²¹

V archivu se dochoval sylabus přednášek z církevního práva, které R. Wierer členil do tří základních částí. V první části přednášel o systému církevního práva, tedy pojmu, metodách či pramenech církevního práva, dále o církevní organizaci a správě, právu manželském, patronátním, trestním a procesním, jakož i o vztahu církve a státu v historii. V druhém bloku přednášek se věnoval Pseudoisidorské sbírce, vzniku tohoto falza a jeho vlivu na kanonickou doktrínu. Konečně v závěrečné části přednášek se Wierer zabýval vývojem československého konfesního zákonodárství v období první republiky a vztahu státu a církve v Československu. Jedna přednáška byla také věnována úpravě organizace nekatolických církví (židovským náboženským společnostem, pravoslavné církvi a evangelickým církvím).²²

R. Wierer ve své vědecké práci často pracoval s primárními archivními prameny a využíval možnosti vypůjčit si je do Brna. Po dobu jejich studia byly uloženy v úschově na děkanství právnické fakulty či rektorátu univerzity. Univerzita tak garantovala, že cenné archiválie budou v pořádku vráceny. V nočních hodinách pak byly uschovávány v rektorátní ohnivzdorné pokladně. Takto si např. R. Wierer mohl prostudovat rukopis kláštera řádu Sv. Benedikta v Rajhradě či archiválie z Archivu rakouského ministerstva vyučování zaslané z Vídně, které se týkaly církevního zákonodárství v druhé polovině devatenáctého století, Starokatolíků a Ochranovské Jednoty bratrské (Herrenhutských). Zaslání vypůjčených archiválií do Brna zajišťovala R. Wiererovi historická komise při Velvyslanectví Československé republiky ve Vídni na základě česko-rakouské archivní dohody.²³

Jelikož však část archivního materiálu ke studiu konfesního zákonodárství v Předlitavsku z roku 1874 nemohla být z vídeňských archivů do Brna zaslána, především pak protokoly předlitavských ministerských rad ze sedmdesátých let devatenáctého století částečně zničené při požáru vídeňského justičního paláce v roce 1927, absolvoval R. Wierer na konci roku 1936 měsíční badatelský pobyt ve Vídni.²⁴ Využil tak kontaktů rodinného přítele barona Karla von Heinolda, rakouského ministra vnitra ve Stürgkhově vládě a moravského místodržitele, který ho doporučil kolegovi z rakouské vlády, poslednímu ministerskému předsedovi a rovněž profesoru církevního práva na vídeňské univerzitě baronu Maxi Hussarekovi. Právě s M. Hussarekem navázal R. Wierer spolupráci, která však předčasně skončila z důvodu Hussarekovy smrti v březnu 1935. Jeho manželka a syn předali R. Wiererovi celou řadu materiálů, které pak využil při psaní své knihy o právním

²⁰ *Seznam přednášek, které se budou konati na Masarykově universitě v Brně v ... běhu studijního roku ...* Brno: Masarykova universita, 1930–1939. K výuce církevního práva v meziválečném období srovnej NOHEL, P. *Výuka církevního práva na teologických a právnických fakultách v Českých zemích v letech 1918–1989*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2019.

²¹ ABS, fond Veřejná osvětová služba, sig. 44-162/45 – Osobní list Rudolfa Wierera.

²² AMU, fond A1 RMU, osobní spisy, kart. 244, Wierer Rudolf – Program přednášek z oboru práva církevního.

²³ AMU, fond A1 RMU, osobní spisy, kart. 244, Wierer Rudolf – Přípis Ministerstva zahraničních věcí adresovaný Děkanství Právnické fakulty Masarykovy univerzity z 11. 2. 1936.

²⁴ AMU, fond A1 RMU, osobní spisy, kart. 244, Wierer Rudolf – Žádost R. Wierera adresovaná Ministerstvu školství a národní osvěty o udělení studijní podpory ze 17. 2. 1937.

postavení náboženských společností. R. Wierer společně s manželkou Vídeň pravidelně navštěvovali a strávili několik měsíců po vídeňských archivech a knihovnách, ve kterých si pořizovali opisy archivních dokumentů.²⁵

Manželkou R. Wierera se stala studentka brněnské právnické fakulty Bohumila Manhalová (*1909 – †1989) pocházející ze zámožné rodiny. S ní se seznámil v roce 1932 v seminární knihovně, jíž vedl. Scházeli se společně pravidelně na kurzech francouzštiny ve Francouzské alianci (*l'Alliance Française*), a poté co zjistili, že mají stejné názory na život, filozofii a životní styl, se 22. dubna 1933 zasnoubili. Svatební obřad se konal 2. září 1933 v soukromé kapli v brněnské katedrále a jako oddávající se nabídl přítel rodiny Wiererových brněnský biskup mons. Josef Kupka.²⁶ R. Wiererovi šel za svědka B. Baxa, který k němu měl velmi blízko a který R. Wierera a jeho kariéru v rámci porad profesorského sboru vždy podporoval. Měsíční svatební cestu strávili Wiererovi v chorvatském Dubrovniku. Bohumila Wiererová sice absolvovala všechny semestry na právnické fakultě, ale k dokončení studia a získání doktorátu jí chybělo složit třetí státní zkoušku. Po svatbě se začala podílet na vědecké práci svého manžela, kdy především přepisovala jeho rukopisy. Dne 23. srpna 1938 se jim narodila dcera Alexandra, kterou pokřtil brněnský biskup.

R. Wierer se v druhé polovině třicátých let pokoušel také o politickou kariéru, které věnovala jeho manželka Bohumila nemalou pozornost ve svých pamětech. V roce 1935 sdělil brněnský biskup J. Kupka matce R. Wierera, že všichni katoličtí duchovní by si přáli mít takového katolického politika, jakým je její syn Rudolf. Návrh na politické angažmá v Československé straně lidové, která byla silná obzvláště na Moravě, R. Wierer přijal a byl v ní velmi vřele uvítán. Jakožto profesora církevního práva si ho ve svých řadách považovalo zejména duchovenstvo. R. Wierer začal být zván, aby promlouval na shromážděních katolických studentů a intelektuálů o aktuálních tématech. Psal také do katolických časopisů o nebezpečí ateistického komunismu. V práci pro lidovou stranu mu pomáhala jeho manželka Bohumila, která byla zakladatelkou Klubu katolických studentek a stala se také předsedkyní dívčí sekce Katolického studentského spolku na Moravě.²⁷ Víkendy po dobu dalších dvou let trávili Wiererovi často na přednáškových akcích a snažili se tak vybudovat si solidní základ pro budoucí politickou kariéru. Proti ní se však ostře stavěl Wiererův otec, jenž chtěl pro svého syna přísně akademickou kariéru. Z tohoto důvodu docházelo mezi nimi často ke konfliktům.²⁸

V lidové straně měl Wierer jednoho vlivného konkurenta, kterým byl profesor civilního práva procesního na Právnické fakultě Masarykovy univerzity Adolf Procházka. Jelikož bylo jasné, že kandidátem do parlamentu může být pouze jeden z nich, rostla mezi nimi nevraživost s tím, jak se blížily parlamentní volby. Předseda strany mons. Jan Šrámek ani generální tajemník strany mons. František Hála se nemohli rozhodnout, koho podpořit. R. Wierer byl známější u širších mas lidoveckých voličů, A. Procházka udržoval zase lepší vztahy s národněsocialistickou stranou, která v té době byla s lidovci v koalici.

²⁵ WIERER, *Stormy Was My Life*, s. 83.

²⁶ Tamtéž, s. 76.

²⁷ Bohumila Wiererová promluvila např. v roce 1937 jako hlavní řečnice při pouti žen na Velehradě. Blíže *Katolík. List svazu katolických mužů a katolické akce*, 1937, roč. 2, č. 1, s. 87.

²⁸ WIERER, *Stormy Was My Life*, s. 84.

Mnichovské události a poté vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava však zhatily Wiererův sen o zvolení poslancem československého parlamentu.²⁹

Ve svém životopise z roku 1942 se však R. Wierer naopak označoval za pouhého příznivce lidové strany a uvedl v něm, že se o získání stranických funkcí nikdy neucházel, aby nemusel při své znalosti moderních dějin a geopolitických problémů zastávat oportunistické postoje.³⁰

Na sklonku první republiky měl vést R. Wierer společně s poslancem Jozefem Drobným revoltu katolických studentů a mladých akademiků proti vedení lidové strany. Katolíčtí studenti následně měli obsadit stranickou centrálu Československé strany lidové a zabarikádovat zde mons. J. Šrámka a F. Hálu. Ačkoliv se R. Wierer ani J. Drobný této akce nezúčastnili, J. Šrámek je za to činil odpovědnými. Těsně než emigroval do Anglie, měl oběma zanechat vzkaz, že s nimi za to zúčtuje.³¹

V období druhé Československé republiky se R. Wierer angažoval v nově utvořené zemské odborové organizaci při Straně národní jednoty a v lednu 1939 byl zvolen III. místopředsedou zemské odborové organizace učitelů a profesorů.³²

Wiererova činnost v období Protektorátu Čechy a Morava

Wiererovým postojům v období mnichovské krize, druhé republiky a prvních let trvání protektorátu věnuje jeho manželka Bohumila ve svých pamětech nemalý prostor. R. Wierer je v nich líčen jako odpůrce nacismu, je zmíněn i jeho úmysl emigrace z okleštěného Československa či zapojení do domácího odboje. R. Wierer měl být kontaktován skupinou bývalých armádních důstojníků z Obrany národa, kteří ho měli oslovit s žádostí, aby v rámci jejich skupiny působil jako ideolog. Po krátké spolupráci mělo na nátlak manželky dojít k jejímu ukončení.³³

Jelikož došlo po událostech 17. listopadu 1939 k uzavření českých vysokých škol, zastavilo Ministerstvo školství Wiererovi k 1. srpnu 1940 dosavadní služební příjmy a nařídilo mu nástup na dovolenou s čekatelným. R. Wierer se proti danému výnosu sice odvolal a podal námitky, avšak bezúspěšně.³⁴ Jako odborník na církevní právo se snažil najít v této době uplatnění např. tak, že se v reakci na ukrývání strůjců atentátu na R. Heydricha v pražském pravoslavném kostele obrátil na Ministerstvo školství a národní osvěty s nabídkou spolupráce spočívající v potlačení srbského patriarchátu a jeho nahrazení patriarchátem čarhradským. Ministerstvo se však v této věci angažovat odmítlo a nabídku spolupráce nevyužilo.³⁵

V listopadu 1942 byl Wierer jmenován činovníkem pro výchovu a propagaci krajského vedení Národního souručenství v Brně a ústředním ideovým a kulturním poradcem

²⁹ Tamtéž, s. 85.

³⁰ ABS, fond 315 Zemský odbor bezpečnosti II., sig. 315-105-26 – Politický životopis R. Wierera z 21. 12. 1942.

³¹ WIERER, *Stormy Was My Life*, s. 93–94.

³² ABS, fond Z, sig. Z-6-282 – Zpráva o činnosti Veřejné osvětové služby, Seznam funkcionářů a řečníků, č. 85 Wierer Rudolf.

³³ WIERER, *Stormy Was My Life*, s. 93.

³⁴ AMU, fond A1 RMU, osobní spisy, kart. 244, Wierer Rudolf – Přípis Ministerstva školství a národní osvěty adresovaný Rudolfu Wiererovi z 11. 7. 1940.

³⁵ NA, fond Emanuel Moravec AMV – 39, kart. 58, sig. 39-1/628 – Dopis R. Wierera z 15. 6. 1942.

Mladého národního souručenství. Zároveň si podal žádost na ministerstvo s nabídkou svého zaměstnání v oblasti lidové osvěty, kterou odůvodnil následovně: „Protože pracuji na pozitivním vztahu české mládeže, resp. českého národa, k říšské myšlence, národnímu socialismu a nové evropské myšlence, jsem přesvědčen, že by mohlo být velmi dobře využitelné mé předcházející vzdělání, politické školení a praktické politické zaměření.“³⁶

V únoru 1942 se dobrovolně přihlásil ke spolupráci a později se stal členem Českého svazu pro spolupráci s Němci a v březnu 1942 byl jmenován členem přípravného výboru okrskové skupiny tohoto svazu v Brně a místopředsedou přípravného výboru okrskové skupiny pro Velké Brno.³⁷ Na základě veřejné výzvy v novinách *Večerní slovo* se přihlásil do České ligy proti bolševismu.³⁸

V květnu 1943 byla zřízena tzv. Veřejná osvětová služba (VOS),³⁹ jakožto propagační nástroj ministra školství a lidové osvěty Emanuela Moravce. Podle něj bylo jejím hlavním úkolem posílit v českém lidu říšskou myšlenku, pracovat na sblížení mezi českým a německým národem, posilovat víru českého národa v jeho budoucnost a ukázat, že česká kultura je pouhým napodobením německé kultury.⁴⁰ V čele VOS stál pověřenec a po organizační stránce byla tato organizace rozdělena do 12 obvodů, z nichž každý podle své rozlohy zahrnoval 4 až 9 politických okresů. V každém politickém okrese bylo ustaveno okresní vedení VOS.⁴¹ Výběr funkcionářů se prováděl z řad osob, které byly považovány za spolehlivé pro okupační politiku, požívaly vážnosti v místě působitě a byly agilní.⁴² Těmto předpokladům odpovídali dva profesori brněnské právnické fakulty R. Dominik a R. Wierer. Právě postavení univerzitního profesora dodávalo účinnosti jejich projevům, zdůrazňovalo vědecký charakter jejich přednášek a účinně působilo na prosté posluchače, kteří jim byli schopni ochotně uvěřit.

R. Wierer se stal jednatelem okresního vedení Veřejné osvětové služby pro Brno-město a krátce na to byl jmenován vedoucím oddělení pro školení funkcionářů.

Na podzim 1943 jmenoval ministr E. Moravec pověřencem Veřejné osvětové služby profesora a bývalého poslance Národní obce fašistické R. Dominika. Z organizačního hlediska se jeho služebna nejdříve dělila do dvou oddělení: Osvěta a Organizace a hospodářství. R. Wierer se stal referentem třetího odboru oddělení Osvěty, jehož úkolem bylo provádět školení spolupracovníků a jejich získávání.⁴³

Veřejná osvětová služba přikládala zvláštní důležitost přednáškové činnosti, kdy prostřednictvím zkušených a školených řečníků propagovala nacistickou ideologii, mezi které

---

³⁶ ABS, fond 315 Zemský odbor bezpečnosti II., sig. 315-105-26 – Žádost R. Wierera adresovaná Ministerstvu školství a národní osvěty z 21. 12. 1942.

³⁷ MZA, fond C 12 Krajský soud trestní Brno, kart. 2738, sign. Tk 3396/47 – Zatýkáci rozkaz na Rudolfa Wierera z 31. 1. 1948.

³⁸ ABS, fond 315 Zemský odbor bezpečnosti II., sig. 315-105-26 – Přihláška R. Wierera ze 30. 12. 1943.

³⁹ Došlo k tomu na základě vládního nařízení z 11. 5. 1943 č. 126/1943 Sb., o organizaci veřejné osvětové služby.

⁴⁰ Podrobněji k říšské myšlence a její propagaci v období okupace viz TAUCHEN, J. Vztah českého státu k Říši a jeho využití a zneužití v Protektorátu Čechy a Morava. In: TAUCHEN, J. – SCHELLE, K. (eds.). *Státoprávní vztahy českého státu a římskoněmecké říše ve středověku a jejich důsledky pro další vývoj*. Ostrava: KEY Publishing, 2012, s. 106–120.

⁴¹ ABS, fond Z, sig. Z-6-282 – Zpráva o činnosti Veřejné osvětové služby, s. 4.

⁴² ABS, fond Z, sig. Z-6-282 – Zpráva o činnosti Veřejné osvětové služby, s. 7.

⁴³ ABS, fond Z, sig. Z-6-282 – Zpráva o činnosti Veřejné osvětové služby, s. 5–6.

R. Wierer jako jeden z neaktivnějších řečníků bezpochyby patřil.⁴⁴ VOS ve snaze upevnit ideologické smýšlení svých funkcionářů v nacistickém duchu a zintenzivnit svou činnost, pořádala týdenní ideologické a řečnické kurzy. Politickým a pedagogickým vedením těchto kurzů byl pověřen R. Wierer, přitom ten poslední se konal ještě v polovině března 1945. Sám R. Wierer zde přednesl přednášky např. na následující témata: Lid a národ, Staré a nové národovecké pojetí, Stát jako organická a dynamická životní pospolitosť, Individualismus a liberalismus či Vrchní vedení a politická výchova vedení.⁴⁵

Mimo to byl R. Wierer zván k různým přednáškám do českých a moravských měst. Jako přednášející byl hodnocen vesměs pozitivně, jak dokazuje následující hodnocení: „Přednáška prof. Dr. Wierera byla vysoké úrovně, trochu těžká pro pochopení mezi některými posluchači.“⁴⁶ Obtížnou srozumitelnost Wiererových přednášek pro obyčejné posluchače zmínila při výsleších po válce i celá řada dalších svědků.⁴⁷ R. Wierer přednášel nejen na velkých shromážděních uspořádaných u příležitosti oslav vzniku protektorátu, nýbrž i na menších regionálních akcích, např. v Křtinách u Brna. Přednášel i v Klubu české mládeže, který zřídilo Moravcovo Kuratorium pro výchovu mládeže.⁴⁸

Veřejná osvětová služba vydávala pro svou potřebu také časopisy, jejichž úkolem bylo vychovávat její funkcionáře. Mezi ně náležel také časopis „Osvěta“ vydávaný od ledna 1944 a určený okresním vedoucím VOS, do kterého R. Wierer hojně přispíval.⁴⁹ Občas rozšiřoval cyklostylované články s výkladem o aktuální politické situaci a psal populárněvědecké články o nejrůznějších aktuálních otázkách určené pro vzdělávání knihovníků VOS.⁵⁰

Na podzim 1944 byl R. Wierer společně s dalšími funkcionáři VOS vyznamenán Svatováclavskou orlicí ve stříbře, tedy druhým stupněm tohoto protektorátního vyznamenání.

R. Wierer byl uveden také na seznamu osob vypracovaném v dubnu 1945, kterým měla být v závěru války poskytnuta za jejich aktivistické postoje zvláštní ochrana říšských orgánů a v případě bezprostředního nebezpečí měly být společně s rodinou dopraveny do bezpečí.⁵¹

Další významnou oblastí, které se R. Wierer v období okupace věnoval, byly přednášky v protektorátním rozhlasě. Ty za úplatu pronášel od roku 1942. Jednalo se téměř o osmdesát přednášek např. na následující témata: Východoasijský prostor, Panamerika, Monroevova doktrína, Protektorát v Říši, Dunajský prostor či Americká neutralita. Přednášel také o jednotlivých evropských i mimoevropských státech.⁵² Tyto rozhlasové přednášky měly

⁴⁴ ABS, fond Z, sig. Z-6-282 – Zpráva o činnosti Veřejné osvětové služby, s. 12.

⁴⁵ ABS, fond Z, sig. Z-6-282 – Zpráva o činnosti Veřejné osvětové služby, s. 13–20.

⁴⁶ ABS, fond 315 Zemský odbor bezpečnosti II., sig. 315-105-26 – Hlášení o přednášce R. Wierera „Kultura a dnešní válka“ z 30. 10. 1944.

⁴⁷ MZA, fond C 12 Krajský soud trestní Brno, kart. 2738, sign. Tk 3396/47 – Protokol s Jindřichem Lepierem z 24. 3. 1947, s. 58.

⁴⁸ ABS, fond Vyšetřovací komise pro národní a lidový soud při MV, sig. 301-96-1 – Protokol s JUDr. Josefem Victorinem z 15. 7. 1946, s. 75.

⁴⁹ ABS, fond Z, sig. Z-6-282 – Zpráva o činnosti Veřejné osvětové služby, s. 21.

⁵⁰ MZA, fond C 12 Krajský soud trestní Brno, kart. 2738, sign. Tk 3396/47 – Protokol s prof. Rudolfem Dominikem z 19. 5. 1947.

⁵¹ ABS, fond Z, sig. Z-6-282 – Zpráva o činnosti Veřejné osvětové služby, Seznam funkcionářů a řečníků, č. 85 Wierer Rudolf.

⁵² MZA, fond C 12 Krajský soud trestní Brno, kart. 2738, sign. Tk 3396/47 – Přípis OStB v Brně adresovaný Veřejnému žalobci u MLS v Brně ze 17. 4. 1947.

sice vědecký charakter, ale nesly se v duchu nacistické ideologie a nacistického vidění světa, podle nějž Československo jako samostatný stát nemohlo z geopolitického hlediska existovat. Vyzvedáván byl v nich nacismus a schvalována okupace českých zemí nacistickým Německem.⁵³

Jak je z dostupných archiválií patrné, R. Wierer se sám měl hlásit k myšlenkám, o kterých přednášel. V jeho životopisu z roku 1942 pak můžeme nalézt např. následující pasáž: „Můj studijní pobyt v Paříži mně ukázal symptomy dekadence Francie a přesvědčil mě o nutnosti zásadní reformy moderního světa založené na dynamickém národním a eugenickém základě.“⁵⁴ Sám se také považoval za stoupence geopolitického směru zastávaného švédským politikem Rudolfem Kjellénem a německým geopolitikem Karlem Haushoferem.⁵⁵ Geopolitika v tomto pojetí představovala zdůraznění zeměpisných podmínek pro určování politiky toho kterého státu. R. Wierer tak vybudoval tezi o nutnosti trvalé náležitosti českých zemí k Německu.⁵⁶ Ve svých veřejných přednáškách, přednáškách pro rozhlas i v článcích pro odborné časopisy či tisk R. Wierer dokazoval nutnost spolupráce s Němci na základě geopolitického postavení Čechů jako jejich sousedů. Podle jeho názoru nevstoupily Čechy a Morava 15. března 1939 do náhodného spojení s Říší, nýbrž navázaly na staré tisícileté spojení s Německem, datující se od doby Karla Velikého.⁵⁷ R. Wierer se stále vracel ke spojení českých zemí a Německa, tedy ke svému prvnímu tématu, kterému se věnoval ještě jako student na brněnské právnické fakultě. Jak uvedl ve svém projevu u příležitosti pátého výročí založení Protektorátu Čechy a Morava na brněnském Stadionu, „české země byly části nejen širšího celku říše římsko-německé, ale i jejího užšího jádra království německého“.⁵⁸ Kulturní spojení českých zemí s německým národem považoval za tak neobyčejně úzké, že podle něj „sdílíme s Říší i osud jejího nebezpečnosti a ztráty, a proto chceme s ní sdílet ve vlastním prospěchu i její konečný úspěch a vítězství“.⁵⁹ Samostatnost ČSR považoval R. Wierer za zásadní omyl.⁶⁰ Tyto myšlenky zpracoval do knihy „Německá cesta k dnešní Říší“, jejíž rukopis nabídl pražskému nakladatelství Orbis, které se však pro vydání nerozhodlo.⁶¹ V období protektorátu tak R. Wiererovi žádná samostatná monografie nevyšla.

R. Wierer byl jeden z členů intelektuální skupiny „Mladého národního souručenství na Moravě“, mezi které patřil také např. JUDr. Vavřinec Jetelina, advokátní koncipient R. Dominika.⁶²

⁵³ MZA, fond C 12 Krajský soud trestní Brno, kart. 2738, sign. Tk 3396/47 – Závěrečná zpráva OStB Brno o vyšetřování R. Wierera z 5. 4. 1947.

⁵⁴ ABS, fond 315 Zemský odbor bezpečnosti II., sig. 315-105-26 – Politický životopis R. Wierera z 21. 12. 1942.

⁵⁵ Tamtéž.

⁵⁶ MZA, fond C 12 Krajský soud trestní Brno, kart. 2738, sign. Tk 3396/47 – Zatýkácí rozkaz na Rudolfa Wierera z 31. 1. 1948.

⁵⁷ Brněnská manifestace „S Říší proti bolševismu“. *Lidové noviny*, 1944, č. 75, 16. 3. 1944.

⁵⁸ MZA, fond C 12 Krajský soud trestní Brno, kart. 2738, sign. Tk 3396/47 – Rukopis projevu R. Wierera z 15. 3. 1944.

⁵⁹ Tamtéž.

⁶⁰ MZA, fond C 12 Krajský soud trestní Brno, kart. 2738, sign. Tk 3396/47 – Zatýkácí rozkaz na Rudolfa Wierera z 31. 1. 1948.

⁶¹ MZA, fond C 12 Krajský soud trestní Brno, kart. 2738, sign. Tk 3396/47 – Dopis Nakladatelství Orbis z 13. 11. 1942.

⁶² ABS, fond Veřejná osvětová služba, sig. 44-169-1 – Protokol s Janem Marečkem, s. 106.

Při výsleších osob z Wiererova okolí po druhé světové válce se několikrát objevilo zcela rozdílné hodnocení jeho protektorátní činnosti. Většina svědectví se pak shoduje na tom, že se hlásil k nacistické ideologii. Architekt Otakar Lukeš např. vypověděl: „... byl k tomu dohnán prý vlastní ženou, která byla přesvědčenou fašistkou, pracovala jako tajemnice ve služebně VOS v Brně. R. Wierer byl však nešťastný lidský typ neb svoji dokonalou profesorskou roztržitostí a neschopností organizační nevědomky vlastně brzdil práci služebny.“⁶³ Wiererova sekretářka ve VOS Alena Smetanová ve své výpovědi uvedla: „Po nastoupení do našeho úřadu horlivě propagoval nacistický řád jak v úřadě, tak i jeho známými geopolitickými přednáškami v rozhlase a denních listech. ... Profesor Wierer ve VOS zdravil výhradně jen nacistickým pozdravem, na klopě nosil fašistický odznak a mezi osazenstvem propagoval fašismus dlouhými přednáškami při různých debatách.“⁶⁴ Jako přívržence nacismu charakterizoval R. Wierera i jeho spolupracovník z VOS Vladimír Fořt: „Pokud jsem mohl v úředním styku poznat jeho smýšlení, byl prof. Wierer naprostým přívržencem říšské myšlenky, kterou velmi ochotně a usilovně propagoval.“⁶⁵ Další osoby označily R. Wierera např. za „aktivistu z přesvědčení“,⁶⁶ který neměl mít důvěru z hlediska národního. Podle výpovědi jednoho z funkcionářů Svazu pro spolupráci s Němci „bývaly schůze předsednictva okrskové skupiny velmi srdečné a veselé a mluvívalo se o všemožných politických věcech. Jakmile však přišel dr. Wierer, okamžitě nastal obrat a vyřizovaly se stroze spolkové záležitosti“.⁶⁷

Opačně Wiererovy postoje zmínil naopak při výslechu bývalý aktuárský ředitel Ministerstva školství a národní osvěty Jindřich Lepier: „Pamatuji se přesně, že Wierer přečetl tiskem vydaný projev ministra Moravce na zmíněné slavnosti uspořádané ve velkém sále Besedního domu v Brně. ... Když Wierer odcházel ze sálu, byl doprovázen dvěma muži, kterým prý měl říci tato slova: ‚To víte, tohle musíme číst, ale něco jiného nosíme v srdci.‘ Některý z doprovázejících osob výrok Wierera někde předal, takže se o něm dozvěděli funkcionáři Vlajky v Brně a s posměchem se vyjadřovali o pravém smýšlení řečníků. ... Wierer byl vychováván česky, česky školen a česky cítil.“⁶⁸ Obdobné svědectví poskytl po válce český fašista a Wiererův nadřízený ve VOS Hugo Tuskány: „Prof. Wierer byl přesvědčením a také organisovaný lidovec a úřad ve VOS převzal podle mého názoru z důvodů existenčních, a nikoliv ideově politických. Nebyl žádný fašistický radikál, nýbrž vnášel do svých přednášek spíše prvky křesťanské a zabýval se také převážně dějinami.

⁶³ ABS, fond Z, sig. Z-6-282 – Zpráva o činnosti Veřejné osvětové služby, Seznam funkcionářů a řečníků, č. 85 Wierer Rudolf.

⁶⁴ MZA, fond C 12 Krajský soud trestní Brno, kart. 2738, sign. Tk 3396/47 – Protokol s Alenou Smetanovou ze 7. 11. 1945.

⁶⁵ MZA, fond C 12 Krajský soud trestní Brno, kart. 2738, sign. Tk 3396/47 – Protokol s Vladimírem Fořtem z 5. 11. 1945.

⁶⁶ MZA, fond C 12 Krajský soud trestní Brno, kart. 2738, sign. Tk 3396/47 – Protokol s Antonínem Humpolíkem z 9. 4. 1947.

⁶⁷ MZA, fond C 12 Krajský soud trestní Brno, kart. 2738, sign. Tk 3396/47 – Protokol s Adolfem Mertenem z 27. 4. 1947.

⁶⁸ MZA, fond C 12 Krajský soud trestní Brno, kart. 2738, sign. Tk 3396/47 – Protokol s Jindřichem Lepierem z 24. 3. 1947, s. 57.

... Wierer byl povahou samotář, pokud je mi známo, žádné styky s Němci nevyhledával a také o žádnou protekci se nikdy neucházel.⁶⁹

Vliv B. Wiererové na postoje jejího manžela byl několikrát zmíněn ve vyšetřovacích spisech z poválečného období. Jejich pravdivost však již dnes není možné ověřit. V každém případě její protibolševické smýšlení mnohokrát proklamované v jejích pamětech koresponduje s prohlášením učiněným v přihlášce do České ligy proti bolševismu: „... Jako dítě prožila jsem počínající revoluci v ruském Polsku, na čež mi zůstala tak hrozná vzpomínka, že vždy jsem projevovala své protibolševické smýšlení, ať již v bývalé republice aneb nyní veřejnými protibolševickými přednáškami. Myslím, že tam musí každý, komu jen trochu záleží na budoucnosti českého národa...“⁷⁰

Okupace zasáhla i do vztahů ve Wiererově rodině. Starší bratr Alfred Wierer (*1900) byl ministerským radou a sekčním šéfem na Ministerstvu školství a národní osvěty a podle svědectví učiněného po válce měl za okupace získat říšskoněmeckou státní příslušnost a s bratrem R. Wierem „nežít v dobré shodě“.⁷¹ Mladší bratr Otto (*1916) studoval farmacii v posledním semestru, když došlo v listopadu 1939 k uzavření českých vysokých škol. V dalších letech se mj. z nešťastné lásky dostal do depresí, které vyústily v dubnu 1942 v sebevraždu po nadměrném požití léků, což s R. Wierem pro blízký vztah k mladšímu bratrovi velmi otřásl.⁷² Neméně frustrující byla smrt rodinného přítele B. Baxy, který byl popraven v červnu 1942 v rámci heydrichiády.

Blížící se osvobození a příchod Rudé armády představovaly pro R. Wierera a jeho rodinu značné nebezpečí. V posledních dnech trvání protektorátu se R. Wierer i jeho manželka nacházeli v Praze, avšak jejich dcera Alexandra pobývala u své babičky v Tišnově. R. Wierer se rozhodl jet svou dceru vyzvednout, což se mu také podařilo a za dramatických okolností se vrátil zpět do Prahy. V době pražského povstání byl na krátkou dobu zatčen, avšak následně opět propuštěn. Z Prahy se R. Wierer s manželkou a dcerou dostal i za pomoci neznámého mlékaře do Berouna, kde nastoupili na vlak do Plzně. Zde byli zařazeni do sběrného tábora americké armády, kde chtěli požádat o politický azyl jako antikomunisté, kterým v Československu obsazeném Rudou armádou hrozila smrt. Při návštěvě ruských vyšetřovatelů v táboře nebyl R. Wierer rozpoznán. Jelikož Američané sběrný tábor brzy zrušili, byli Wiererovi následně nákladními auty odděleně převezeni do americké okupační zóny v Bavorsku.⁷³

Vyšetřování činnosti Rudolfa Wierera po skončení druhé světové války

Po osvobození Brna a následném obnovení činnosti Právnické fakulty Masarykovy univerzity konstatoval její profesorský sbor na své první schůzi 12. května 1945, že za hrubé porušení povinností proti národu a státu nepovažuje již R. Wierera za svého člena. Jak ve svých pamětech poznamenal F. Weyr: „V dobách německé okupace vyznamenal se Wierer

⁶⁹ MZA, fond C 12 Krajský soud trestní Brno, kart. 2738, sign. Tk 3396/47 – Protokol s Hugem Tuskánym z 18. 3. 1946.

⁷⁰ ABS, fond Z, sig. Z-6-351 – Zpráva o činnosti České ligy pro bolševismu, bývalí členové bez zjištěného pobytu, s. 574.

⁷¹ MZA, fond C 12 Krajský soud trestní Brno, kart. 2738, sign. Tk 3396/47 – Protokol s Jindřichem Lepierem z 24. 3. 1947, s. 57.

⁷² WIERER, *Stormy Was My Life*, s. 96.

⁷³ Tamtéž, s. 105–111.

podobně smutným způsobem jako profesor Dominik a po převratu roku 1945 oba z fakulty zmizeli.⁷⁴

Profesorský sbor byl ve Wiererově věci velmi aktivní a podal podnět Akademickému senátu Masarykovy univerzity za účelem zahájení disciplinárního stíhání. Ten se v červenci 1945 rozhodl předat věc Disciplinární komisi Masarykovy univerzity pro profesory a docenty.⁷⁵ Společně s R. Wiererem bylo disciplinární řízení zahájeno také s učiteli právnické fakulty R. Dominikem a Jaroslavem Krejčím; Zdeněk Neubauer byl vyzván, aby se vzdal činnosti.⁷⁶ Následně obeslal rektorát univerzity brněnský lidový soud a vyšetřovací orgány, aby zjistil, zda probíhá proti těmto osobám trestní řízení a požádal je o sdělení předběžného termínu jeho ukončení. Bylo to z důvodu, aby si mohl vyžádat příslušný spis pro disciplinární komisi pro provedení disciplinárního řízení.⁷⁷

Na návrh disciplinárního žalobce prof. Jaroslava Pošváře rozhodla 12. listopadu 1945 disciplinární komise o zahájení řízení proti R. Wiererovi dle zákona č. 79/1919 Sb., o služebním poměru učitelů vysokoškolských (a prováděcího nařízení č. 35/1920 Sb.) pro podezření z hrubého porušení úředních povinností a jednání hrubě porušujícího stavovskou čest. Zároveň pak vyslovila jeho suspenzi, neboť „za daných poměrů by byly ponecháním podezřelého v úřadu vážně ohroženy důležité zájmy a vážnost Masarykovy univerzity“. Současně disciplinární řízení přerušila s tím, že bude dokončeno po vypátrání jeho pobytu. V odůvodnění bylo pouze uvedeno, že „o prof. Dru. Rudolfu Wiererovi je obecně známo, že za protektorátu vyvíjel aktivní činnost pro spolupráci s Němci-nacisty“.⁷⁸

Přerušením řízení však věc neskončila. Když se rozšířila informace, že měl být R. Wierer údajně zatčen v Praze, dotázal se disciplinární žalobce pražského Mimořádného lidového soudu, zda se R. Wierer nachází v jeho vazbě.⁷⁹ Ten odpověděl negativně, avšak odkázal na pražské Ředitelství národní bezpečnosti. V archivu se dochovala ještě další korespondence mezi brněnskými soudy a vyšetřovacími orgány, v níž se vzájemně dotazovaly, zda se u nich R. Wierer nachází. Dokresluje to tak i tehdejší situaci v oblasti retribuic.

Iniciativa k dalšímu stíhání bývalých učitelů R. Wierera, R. Dominika a J. Krejčího vycházela přímo z právnické fakulty. Začátkem března 1946 podal děkan F. Čáda podnět rektorátu, aby vznesl proti R. Wiererovi kárné oznámení ve smyslu dekretu prezidenta republiky č. 105/1945 Sb., o očistných komisích pro přezkoumání činnosti veřejných zaměstnanců. K tomu uvedl, že „bližšího vyšetřování a zjišťování deliktů není třeba, ježto činnost jmenovaného a jeho veřejné projevy jsou notoricky známy“.⁸⁰ Rektorát Masarykovy univerzity pak kárné oznámení Očistné komisi při Zemském národním výboru v Brně také podal. Senát očistné komise však vyzval univerzitu, aby doložila důkazy a listinnými doklady, co klade obviněnému skutečně za vinu, protože ze zaslaných podkladů to nebylo úplně patrné.⁸¹ Stále však vyšetřovacím orgánům nebylo známo, kde se R. Wierer nachá-

⁷⁴ WEYR, F. *Paměti 2. Za republiky (1918–1938)*. Brno: Atlantis, 2001, s. 61.

⁷⁵ AMU, fond RMU I, kart. 6, sign. VI – Přípis Rektorátu MU z 23. 8. 1945.

⁷⁶ AMU, fond RMU I, kart. 6, sign. VI – Výpis z protokolu Akademického senátu MU ze 16. 7. 1945.

⁷⁷ AMU, fond RMU I, kart. 6, sign. VI – Přípis Rektorátu MU adresovaný Ředitelství Národní bezpečnosti stráže ze 4. 10. 1945.

⁷⁸ AMU, fond RMU I, kart. 6, sign. VI – Usnesení Disciplinární komise pro profesory MU z 12. 11. 1945.

⁷⁹ AMU, fond RMU I, kart. 6, sign. VI – Přípis disciplinárního žalobce z 19. 12. 1945.

⁸⁰ AMU, fond RMU I, kart. 6, sign. VI – Přípis děkana Františka Čády adresovaný Rektorátu MU z 5. 3. 1946.

⁸¹ AMU, fond RMU I, kart. 6, sign. VI – Přípis Očistné komise pro veřejné zaměstnance při ZNV v Brně z 12. 4. 1946.

zí, i když se na univerzitě i v jiných kruzích rozšířila zpráva, že zastává funkci profesora církevního práva na vídeňské univerzitě.⁸²

V roce 1946 bylo u Vyšetřující komise Ústředního národního výboru hl. města Prahy zahájeno proti R. Wiererovi řízení dle malého retribučního dekretu za provinění proti národní cti, avšak po zjištění závažnosti provinění, byly spisy postoupeny do Brna k provedení řízení podle velkého retribučního dekretu.⁸³

Wiererovu činnost v období protektorátu prověřovala také Oblastní úřadovna Státní bezpečnosti v Brně, která v dubnu 1947 navrhla Veřejnému žalobci u Mimořádného lidového soudu v Brně zahájení trestního řízení proti R. Wiererovi pro podezření ze zločinu dle velkého retribučního dekretu spočívající v tom, že byl v době zvýšeného ohrožení republiky funkcionářem Českého svazu pro spolupráci s Němci a Veřejné osvětové služby a v této funkci propagoval nacismus a schvaloval okupaci území republiky.⁸⁴ Radní komora Krajského soudu trestního v Brně vydala na R. Wierera 16. května 1947 zatykač.⁸⁵ Zároveň se bezpečnostním složkám podařilo vypátrat, že se R. Wierer nachází v Erlangenu u Norimberka, kde měl pracovat jako noční hlídač u městských vodáren.⁸⁶ Následoval další zatýkácký rozkaz a žádost Krajského trestního soudu v Brně Ministerstvu spravedlnosti o zahájení extradičního řízení.⁸⁷ V jeho odůvodnění pak stálo, že R. Wierer „po celou dobu okupace podporoval a propagoval nacistické hnutí, a to způsobem zvláště nebezpečným a účinným v úmyslu rozvracet mravní, národní a státní vědomí československého lidu“.⁸⁸

Žádné z výše uvedených řízení proti R. Wiererovi nebylo pravomocně ukončeno. Ještě v roce 1949 se Akademický senát MU znovu vrátil k nedořešené záležitosti a jednomyslně se usnesl na tom, že R. Wierer bude propuštěn z funkce profesora Právnické fakulty Masarykovy univerzity s účinností od 1. května 1945.⁸⁹

Nový začátek v Německu

B. Wiererová s dcerou byly ze sběrného tábora převezeny do města Nabburg, R. Wierer pak do Norimberka, kde se rodina po pár dnech opět setkala. Odtud se přesunuli do dvacet kilometrů vzdáleného Erlangenu, který nebyl za války bombardován a nacházel se tam jeden z největších uprchlických táborů zřízených Správou Spojených národů pro pomoc a obnovu (UNNRA). Manželé Wiererovi se snažili získat práci v různých povoláních. B. Wiererová využila svou znalost cizích jazyků a pracovala po určitou dobu pro americkou armádu jako překladatelka a jazyky i vyučovala. R. Wierer, který se po příchodu do

⁸² AMU, fond RMU I, kart. 6, sign. VI – Přípis děkana Františka Čády adresovaný Rektorátu MU z 11. 7. 1946.

⁸³ MZA, fond C 12 Krajský soud trestní Brno, kart. 2738, sign. Tk 3396/47 – Přípis Magistrátu hl. města Prahy z 30. 7. 1947.

⁸⁴ MZA, fond C 12 Krajský soud trestní Brno, kart. 2738, sign. Tk 3396/47 – Přípis Oblastní úřadovny StB v Brně z 5. 4. 1947.

⁸⁵ MZA, fond C 12 Krajský soud trestní Brno, kart. 2738, sign. Tk 3396/47 – Zatykač na R. Wierera ze 16. 5. 1947.

⁸⁶ MZA, fond C 12 Krajský soud trestní Brno, kart. 2738, sign. Tk 3396/47 – Přípis Oblastní úřadovny StB v Brně z 21. 10. 1947.

⁸⁷ MZA, fond C 12 Krajský soud trestní Brno, kart. 2738, sign. Tk 3396/47 – Zatýkácký rozkaz na Rudolfa Wierera z 31. 1. 1948.

⁸⁸ Tamtéž.

⁸⁹ AMU, fond A1 RMU, osobní spisy, kart. 244, Wierer Rudolf – Přípis Rektorátu MU adresovaný Ministerstvu školství, věd a umění z 1. 12. 1949.

Německa potýkal se zdravotními potížemi, byl zaměstnán rovněž u americké armády či jako noční hlídač.⁹⁰

V roce 1947 obdržel R. Wierer dopis od rektora univerzity v bavorském Bamberku s nabídkou, aby zde jako hostující profesor vyučoval církevní právo. Opustil tedy práci nočního hlídače, dvakrát týdně dojížděl vlakem z Erlangenu do Bamberku a začal se na tuto pozici připravovat.⁹¹

Wiererovi však měli v úmyslu tehdy uprchlíky přeplněné Německo opustit, a tak se za pomoci Mezinárodní organizace pro uprchlíky pokusili emigrovat do Austrálie, což se jim však nepodařilo.⁹² V roce 1950 sdělil rektor bamberské univerzity R. Wiererovi, že byl přesvědčen o jeho brzké emigraci a že se bamberská právnická fakulta spojí s tou ve Würzburgu, kde již jeden profesor církevního práva působí. Rodina se tak opět dostala do existenčních potíží a musela se vrátit zpět do uprchlického tábora. Tentokrát to byl velký uprchlický tábor Válka poblíž Norimberku, ve kterém byli internováni především emigranti z Československa. Pro ně organizoval R. Wierer přednášky a informoval o aktuálním vývoji ve světě.

Již v roce 1949 navázal R. Wierer kontakt s českou politickou emigrací na Západě. Dopisoval si např. s generálem Lvem Prchalou, který žil v Londýně a za války stál v opozici vůči Edvardu Benešovi. R. Wierer zaujímal později významnou roli v rámci Prchalova Českého národního výboru v Londýně.⁹³ Intenzivně spolupracoval s jeho zástupcem v Německu Vladimírem Pekelským, původně studentem medicíny, později členem Vlajky a Kuratoria pro výchovu mládeže. Právě V. Pekelský byl rodinným přítelem Wiererovy manželky Bohumily, takže když jako vydavatel mnichovských exilových novin Bohemia oslovil R. Wierera, aby pro něj napsal několik článků, ten hned souhlasil. R. Wierer v táboře prováděl agitaci mezi československými emigranty pro nově vzniklé Sdružení českých demokratických federalistů. Následně se R. Wierer s manželkou přestěhoval do Mnichova. Jeho žena zde pro V. Pekelského pracovala jako novinářka.⁹⁴ Právě v Bohemii (Listu československých federalistů, jak zněl její oficiální název), vycházely jednak komentáře k dění v československém exilu a jednak analýzy právních, politických a historických problémů. R. Wierer publikoval v Německu zprvu pod pseudonymem Vladimír Hrázský.⁹⁵ Později se stal místopředsedou Sdružení českých demokratických federalistů.

Prvních deset let pobytu v emigraci v Německu trpěli Wiererovi materiálním nedostatkem. V polovině padesátých let se však materiální situace rodiny i vyhlídky na pokračování v akademické kariéře výrazně zlepšily. R. Wierer získal stipendium, aby napsal knihu o federalismu v podunajském prostoru; ta vyšla v roce 1960. Byl také zvolen druhým místopředsedou spolku Asociace pro studium světového uprchlického problému (AWR).

⁹⁰ WIERER, *Stormy Was My Life*, s. 112–120.

⁹¹ Tamtéž, s. 118.

⁹² Tamtéž, s. 122.

⁹³ CHOLÍNSKÝ, J. Český národní výbor v Londýně a počátky českého protikomunistického odboje v zahraničí. In: ŽÁČEK, P. (ed.). *Vyjádření úcty a vděčnosti. Sborník o protikomunistickém odboji*. Praha: Ministerstvo obrany ČR – VHÚ, 2013, s. 158.

⁹⁴ WIERER, *Stormy Was My Life*, s. 121.

⁹⁵ CHOLÍNSKÝ, Český národní výbor v Londýně a počátky českého protikomunistického odboje v zahraničí, s. 158.

V této funkci se účastnil různých setkání a kongresů po celé Evropě. Byl opět šťastný a velmi tvrdě pracoval.⁹⁶

V Mnichově byla po válce založena Ukrajinská svobodná univerzita, která předtím ve dvacátých a třicátých letech působila v Praze jako centrum pro ukrajinské exilové akademiky. Ti pak povětšinou uprchli před Rudou armádou těsně před koncem války do Mnichova. Akademický senát Ukrajinské svobodné univerzity se na návrh profesorského sboru Právnické a ekonomické fakulty rozhodl v červenci 1951 nabídnout R. Wiererovi pozici hostujícího profesora církevního práva. Od roku 1956 zde R. Wierer působil jako řádný profesor.⁹⁷ Na této škole se B. Wiererová rozhodla získat doktorský titul, který jí byl udělen v květnu 1955 po obhajobě disertační práce na téma československé zahraniční politiky v meziválečném období.⁹⁸

V roce 1955 se R. Wierer, jenž byl vždy introvertem, potýkal s vážnými psychickými problémy, které vyústily v jeho téměř roční hospitalizaci. Nervové zhroucení bylo důsledkem potlačování vnitřní bolesti ze ztráty všeho, čeho ve své kariéře v minulosti dosáhl, jakož i ze stále nejisté budoucnosti v Německu.⁹⁹ V této době dostala dcera Alexandra nabídku stipendia ke studiu na vysoké škole ve Spojených státech Amerických, kam v roce 1956 také odcestovala.

Finanční situace rodiny se stabilizovala, když B. Wiererová získala v listopadu 1956 místo výzkumného asistenta na Collegiu Carolinu v Mnichově.

V druhé polovině padesátých let se Wiererovi odtrhli od V. Pekelského a jeho manželky Marie, protože je začali podezřívat ze spojení s československou Státní bezpečností. Generál L. Prchala si vybral svého nového zástupce, kterým se stal Miloš Svoboda, s nímž Wiererovi ihned navázali spolupráci.¹⁰⁰ Do novin Bohemia přestali přispívat a začali M. Svobodovi pomáhat s vydáváním Českých listů.¹⁰¹ B. Wiererová prováděla korektury stovek Svobodových článků. Na konci padesátých let se o R. Wierera začala zajímat Státní bezpečnost jako o vhodného kandidáta na spolupráci, ke které však nikdy nedošlo.¹⁰²

V polovině padesátých let vznikl v Rakousku nový výzkumný ústav zaměřený na podunajskou oblast (*Institut für den Donaauraum und Mitteleuropa*), do kterého byl R. Wierer zvolen jako český zástupce. Každoročně se zúčastňoval zasedání a kongresů tohoto institutu ve Vídni, Salcburku nebo Linci. Různými organizacemi byl také zván k pronesení přednášek po celém Německu. V dané době byl považován za jednoho z největších evropských odborníků na podunajský prostor.¹⁰³ Usilovně pracoval na svých odborných článcích a připravoval si referáty pro vědecká setkání. Určitou dobu strávil ve Vídni studiem

---

⁹⁶ WIERER, *Stormy Was My Life*, s. 129.

⁹⁷ AMU, fond B 120 Wierer Rudolf, kart. 1 – Přípis rektora Ukrajinské svobodné univerzity z 25. 10. 1951 a 4. 11. 1964.

⁹⁸ WIERER, *Stormy Was My Life*, s. 130.

⁹⁹ Tamtéž, s. 131.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 134.

¹⁰¹ CHOLÍNSKÝ, J. Causa Vladimír Pekelský a fenomén viny – příspěvek k dějinám zahraničního protikomunistického odboje. *Distance*, 2012, roč. 16, č. 2.

¹⁰² ABS, fond SK 5-19- MV-001-0404 – Rozhodnutí z 6. 1. 1982 o skartaci pozorovacího svazku 64479 MV vedeného na R. Wierera.

¹⁰³ WIERER, *Stormy Was My Life*, s. 135.

v archivu. Několikrát se zúčastnil i zahraničních konferencí např. ve Štrasburku (1949), Istanbulu (1954), Vaduzu (1956), Athénách (1961) či Maastrichtu (1963).¹⁰⁴

Oblastí, které se R. Wierer v Německu intenzivně věnoval, bylo uprchlictví. Stal se také místopředsedou německé sekce Evropské výzkumné skupiny pro otázky migrace (*Europäische Forschungsgruppe für Flüchtlingsfragen*). Sudetoněmecké organizace ho pravidelně zvaly na přednášky o národnostních problémech v Evropě, o smíření mezi Čechy a Němci či o právu na domovinu. Znovu se vracel i ke svému oblíbenému tématu, kterým byl vztah českých zemí a římskoněmecké říše. Ten neměl být založen na nacionalismu, nýbrž pojítkem mělo být křesťanství. Za možný považoval i návrat sudetských Němců do jejich vlasti a nevylučoval jejich možné soužití s Čechy.¹⁰⁵ Když v roce 1952 vyšel v Paříži spisek „Proč bez sudetských Němců“,¹⁰⁶ zareagoval na něj R. Wierer polemikou „Proč se sudetskými Němci“. Jak Prchalův Český národní výbor, tak i Pekelského Sdružení českých demokratických federalistů, kterých byl R. Wierer členem, požadovaly návrat, odškodnění a právo na sebeurčení sudetských Němců.¹⁰⁷ V jednom z novinových článků byl R. Wierer označen za „posla dobré vůle“ smíření mezi Čechy a sudetskými Němci.¹⁰⁸ Ve svých přednáškách R. Wierer poukazoval také na měnící se vztah Čechů ke komunismu či na upadající sympatie k ostatním slovanským národům, což však neodpovídalo realitě.

V roce 1963 odjeli Wiererovi na delší návštěvu Spojených států, kde žila jejich dcera, která se v mezidobí vdala a získala americké občanství. R. Wierer měl v lednu 1964 v Kalifornii dvě přednášky, jednu na Jižní univerzitě v Los Angeles, druhá se konala na univerzitě v San Diegu, a to na základě pozvání českého profesora Dr. Josefa Kalvody, který byl zároveň jeho přítelem. Na těchto dvou hostujících přednáškách si R. Wierer ověřil, že je schopen přednášet i v angličtině.¹⁰⁹ V únoru 1964 přednášel v Altoně u St. Louis na Jižní illinoiské univerzitě (SIU) a na Principia College v Elsahu.¹¹⁰

Po návratu z USA se R. Wierer zúčastnil mezinárodních kongresů v Terstu a Římě, v jejichž rámci absolvoval audienci u papeže Pavla VI. Jelikož jako rodiče amerického občana neměli Wiererovi problémy se získáním víz a povolení k pobytu ve Spojených státech, rozhodli se v lednu 1965 opustit Německo a přestěhovat se k dceři do zámoří, kde měli vytvořené zázemí.¹¹¹ Uzavřela se tak evropská kapitola jejich života.

Kariéra ve Spojených státech

Po příjezdu do kalifornského San Diega se R. Wierer začal ucházet o místo na místních univerzitách. Oproti stavu při hledání uplatnění v akademické sféře v poválečném Německu, kde bydlel v uprchlickém táboře a byl odkázán jen sám na sebe, v USA mu s novým začátkem výrazně pomohl jeho zeť Steve. R. Wierer nejprve obeslal státní univerzity, poté ty soukromé i mimo Kalifornii. Uplatnění nakonec našel od září 1965 jako odborný

¹⁰⁴ AMU, fond B 120 Wierer Rudolf, kart. 1 – Seznam přednášek a příspěvků na konferencích.

¹⁰⁵ Rückkehr der Sudetendeutschen keine Utopie. Tschechischer Exil-Rechtshistoriker sprach über „Die Tschechen und die Sudetendeutschen“. *Hessische Allgemeine*, 2. 7. 1959.

¹⁰⁶ KAŠPAR, M. F. *Proč bez sudetských Němců?* Paris: Imp. Beresniak, 1952.

¹⁰⁷ WIERER, R. Die tschechische Emigration. *Volksbote*, 28. 3. 1953.

¹⁰⁸ Dabeigewesen. Im Vortragssaal notiert. *Weser-Kurier. Bremen Tageszeitung*, 14. 6. 1963.

¹⁰⁹ WIERER, *Stormy Was My Life*, s. 145.

¹¹⁰ AMU, fond B 120 Wierer Rudolf, kart. 1 – Seznam přednášek a příspěvků na konferencích.

¹¹¹ WIERER, *Stormy Was My Life*, s. 147–148.

asistent pro obor historie a politických věd na Bemidji State College v Minnesotě, kam se ze slunné Kalifornie společně s manželkou přestěhoval.

Začátky byly pro R. Wierera velmi těžké, protože angličtina pro něj nebyla hlavním jazykem, který ovládal. Velmi usilovně pracoval a intenzivně se na výuku připravoval tak, že se učil výklad nazpaměť.¹¹²

V roce 1966 nabídla univerzita ve městě Santa Clara v Kalifornii R. Wiererovi místo učitele dějepisu. Na profesora Williama Bradleyho Slottmana z Berkeley udělala velký dojem Wiererova kniha o federalismu v podunajském prostoru a doporučil ho. Jelikož Wiererovi neměli dost prostředků na to, aby se přestěhovali zpět do Kalifornie, nabídku odmítli. Důvod spočíval i v tom, že v Bemidji měl R. Wierer velmi dobrý vztah se šéfem univerzity Dr. Harrym Bansbergem, který ho přijal, a z tohoto důvodu nechtěl Minnesotu opouštět.¹¹³ V březnu 1967 byl R. Wierer jmenován docentem¹¹⁴ a zúčastnil se kongresu Asociace pro studium světového uprchlického problému v tureckém Istanbulu, na kterém přednesl referát o kubánských uprchlících v USA. Když však krátce na to H. Bansberg zahynul při leteckém neštěstí ve Vietnamu, byl R. Wierer z Bemidji State College propuštěn. Znovu se tedy ucházel o místo v Santa Claře, které však již nebylo k dispozici.¹¹⁵

Akademická kariéra R. Wierera se uzavřela dne 1. července 1969, kdy byl přijat jako lektor v Lovejoyově knihovně na Southern Illinois University v Edwardsville a společně s manželkou Bohumilou zde několik následujících let prováděl katalogizaci, překlady a pořádání knihovního fondu slavistické literatury.¹¹⁶

Jelikož se Wiererovi ve Spojených státech nacházeli už pět let, požádali o americké občanství. Složili testy z angličtiny, amerických dějin a americké ústavy. Občanství získali 1. května 1970 a po téměř čtvrtstoletí se opět stali občany nějakého státu.

V roce 1977 se přestěhovali do Kalifornie k rodině. R. Wierer zemřel 13. září 1986 ve městě Santa Ana ve věku 79 let, B. Wiererová 27. listopadu 1989, tedy jen několik dní po sametové revoluci.

Dílo Rudolfa Wierera

Máme-li zhodnotit Wiererovy práce vydané v Československu, tak je nutné věnovat pozornost následujícím třem. Ještě v době Wiererových studií vznikla v rámci semináře středoevropských právních dějin pod vedením F. Čády práce „Poměr Moravy k říši římsko-německé“, která vyšla jako první svazek nově založené edice vydávané právníkou fakultou s názvem „Publikace ze seminářů Právnické fakulty Masarykovy university v Brně“. R. Wierer podal nejprve přehled dosavadních názorů historiků týkajících se vztahu Moravy a římsko-německé říše v období středověku a raném novověku a poté se konkrétně věnoval jednotlivým vývojovým fázím. Odmítl zásadně teorii historika Bertholda Bretzholze a názor, že Čechy a Morava byly lénem římsko-německé říše.

Nejvýznamnějším a nejrozsáhlejším předválečným dílem byla jeho habilitační práce s názvem „Stát a církev: studie o poměru mezi státem a církví v 19. století podle doktríny

¹¹² Tamtéž, s. 153.

¹¹³ Tamtéž, s. 156.

¹¹⁴ AMU, fond B 120 Wierer Rudolf, kart. 1 – Přípis děkana Bemidji State College z 23. 3. 1967.

¹¹⁵ WIERER, *Stormy Was My Life*, s. 156.

¹¹⁶ Librarian takes momentous step. *Lovejoy Library Southern Illinois University Edwardsville*, 1970, roč. 1, č. 3, 15. 5. 1970.

encyklyky ‚Quanta cura‘ a syllabu Errorum“ (Praha, 1932), kterou věnoval zesnulému prvnímu ordináři církevního práva na brněnské právnické fakultě a svému učiteli Josefu Vackovi a kterou navázal na své dřívější studie. Těžiště práce spočívalo v analýze církevně právních předpisů, které se věnovaly vztahu mezi církví a státem, přitom se však zabýval i politickými, teologickými a morálními hledisky a historickým pozadím při přijímání a aplikaci pramenů církevního práva. R. Wierer v úvodu nastínil filozofické a politické směry (racionalismus, liberalismus a socialismus) a jejich vztah k církvi v 19. století, dále podal přehled o státním zákonodárství Rakouska, Německa, Francie, Itálie a Španělska v této době týkající se vztahu těchto států k církvi a zvláštní místo vyhradil tzv. římské otázce. Hlavní pozornost věnoval analýze vzniku výše uvedených papežských dokumentů z roku 1864, které v reakci na protináboženská hnutí v některých státech Evropy odsuzovaly některá myšlenková hnutí modernismu a jejich dogmatické doktríny s řešením zásadních otázek se zřetelem k modernímu státu a politických směrů jako byla odluka, podřízenost a nadřazenost církve státu, vztah k jinověrcům, stanovisko církve k nekatolickému a bezkonfesnímu státu, osobní privilegia kléru, právní poměry církevních řeholí, církevní soudnictví, vliv církve ve školství či obsazování církevních úřadů.

R. Wierer tak ve své habilitaci z historického i právnického hlediska osvětlil konflikt mezi státem a církví. Jak ve svém koreferátním posudku k tomu uvedl F. Čáda, „teprve v historickém světle ... je viditelná složitost, nesnáze, naléhavost této otázky, kterou zatím naše demokracie odložila na dobu klidnější, která se však znovu a znovu vynořuje při mnohé příležitosti, ať jde o zákony školské, nebo o novou úpravu rodinného a manželského práva nebo o otázky konkrétní církevní politiky našeho státu“.¹¹⁷ K Wiererově habilitaci vyšlo několik obsáhlejších pochvalných recenzí nejen v právnických časopisech,¹¹⁸ z nichž nejobsáhlejší kritiku podal bratislavský profesor církevního práva V. Bušek. Ten v něm mj. uvedl, že se R. Wierer „pokusil na některých problémech aplikovat metodu ryzí nauky právní a tím sobě umožňuje jednotnou konstrukci problémů, které řeší“. Recenzovanou knihu považoval také za „skutečné obohacení naší kanonistické literatury“.¹¹⁹ R. Wierer ve své práci dospěl k závěru, že není možné najít ideální řešení poměru státu a církve, který by se alespoň ve svých základních principech hodil pro všechny státy.

Třetí významnou prací z oblasti církevního práva byla monografie „Uznání a právní postavení náboženských společností podle zákona z 20. května 1874, č. 68 ř. z.“ z roku 1935, v jejíž první části se R. Wierer zabýval problematikou náboženské svobody a parity a právním postavením náboženských společností, tedy teoretickými základy pojednávaného problému, jakým byla nedotknutelnost sféry lidského svědomí a tím i sféra náboženská. Věnoval se jak okolnostem vzniku zákona o uznání a právním postavení náboženských společností, tak i jeho realizaci v Předlitavsku a po roce 1918 v nově vzniklém Československu. R. Wierer dospěl k závěru, že zákonodárce musí pojímat náboženskou svobodu především jako právo náboženských společností, protože pokud by ji chápal jako právo

¹¹⁷ AMU, fond A1 RMU, osobní spisy, kart. 244, Wierer Rudolf – Koreferátní dodatek o habilitačním spisu R. Wierera z 5. 6. 1933.

¹¹⁸ KNAPPEK, L. JUDr. Rudolf Wierer: Stát a církev. *Všehrd*, 1933, roč. 14, č. 7, s. 286–287, či ŠIMSÁ, J. Rudolf Wierer: Stát a církev. *Křesťanská revue*, 1933, roč. 6, č. 7, s. 219–220.

¹¹⁹ BUŠEK, V. Dr Rudolf Wierer, Stát a církev. *Časopis pro právní a státní vědu*, 1933, roč. 16, č. 1, s. 95–103.

jednotlivce, musel by nutně dospět k odluce církve od státu. Monografie byla opět pozitivně recenzována.¹²⁰

Z oblasti církevního práva je pak možné ještě zmínit jeho pojednání věnované uznání Jednoty bratrské roku 1880 či původu stavovského programu sociální encykliky „Quadragesimo anno“ z 15. května 1931, která se zabývala uspořádáním společnosti, obnově a zdokonalení společenského řádu.^{121,122} V období protektorátu R. Wierer církevně právní problematiku opustil a do odborných právnických časopisů již prakticky nepřispíval. Těžičtě jeho práce spočívalo v přednáškové činnosti a v publikaci pouze drobnějších útvarů především z oblasti geopolitiky v denním tisku či neprávnických časopisech. Výjimku tak tvoří pouze příspěvek otištěný v počtě Jaroslavu Kallabovi, ve kterém podal výklad názorů na stát a právo předního nacistického ideologa Alfreda Rosenberga.¹²³

Problematiku církevního práva R. Wierer opustil i v poválečném období. V zásadě se vědecky věnoval oblasti uprchlictví, národnostní problematice, vztahu mezi Čechy a Němci a federalismu. Z období Wiererova pobytu v Německu jsou zásadní dvě následující monografie. První vyšla v roce 1960 pod názvem „Der Föderalismus im Donauraum“,¹²⁴ ve které R. Wierer velmi podrobně nastínil osudy nejrůznějších federalistických koncepcí v Rakousku od roku 1848 až do konce padesátých let dvacátého století, včetně koncepcí těch politiků, které vznikly v exilu, či koncepcí sudetoněmeckých. Druhou monografií je kniha vzniklá v roce 1964 ve spoluautorství s názvem „Volksgruppenrecht in Europa“,¹²⁵ kterou vydalo dolnosaské ministerstvo pro uprchlíky. V německém tisku¹²⁶ se dočkala velmi kladného přijetí ještě Wiererova publikace věnující se právnímu postavení uprchlíků v Německu.¹²⁷ V padesátých a šedesátých letech se R. Wierer ve člancích publikovaných v odborných časopisech a sbornících věnoval také některým právněhistorickým tématům z českých dějin, jako byly fundamentální články, politický program Františka Palackého, Moravský pakt z roku 1905 či národnostní otázka a postavení sudetských Němců v meziválečném Československu. Pravidelně přispíval např. do časopisů Donauraum – Zeitschrift des Donauinstituts für Fragen des Donauraumes, Zeitschrift für Ostforschung, Osteuropa – Zeitschrift für Gegenwartsfragen des Ostens, Integration – Bulletin International či Ostbrief – Monatsschrift der ostdeutschen Akademie. Byl rovněž přizván, aby přispěl do

¹²⁰ BUŠEK, V. Dr. Rudolf Wierer: Uznání a právní postavení náboženských společností podle zákona z 20. května 1874, č. 68 ř. z. *Právny obzor*, 1935, roč. 18, č. 17, s. 389–393, či KNAPPEK, L. JUDr. Rudolf Wierer: Uznání a právní postavení náboženských společností podle zákona z 20. května 1874, č. 68 ř. z. *Všehrd*, 1935, roč. 17, č. 4, s. 173–175.

¹²¹ WIERER, R. Uznání náboženské společnosti Jednoty bratrské roku 1880. In: *Pocta k šedesátým narozeninám univ. Prof. Dr. Ant. Hobzy*. Praha: Bursík a Kohout, 1936, s. 58–71.

¹²² WIERER, R. Původ stavovského programu encykliky „Quadragesimo anno“ z 15. května 1931. In: *Miscellanea historico-iuridica. Sborník prací o dějinách práva napsaných k oslavě šedesátin JUDr. Jana Kaprasa*. Praha: Nákladem vydavatelovým, 1940, s. 328–334.

¹²³ WIERER, R. Alfreda Rosenberga názory na stát a právo. In: *Sborník prací k počtě šedesátých narozenin Jaroslava Kallaba*. Praha: Orbis, 1939, s. 329–337.

¹²⁴ WIERER, R. *Der Föderalismus im Donauraum*. Graz: Hermann Bohlaus Nachf., 1960.

¹²⁵ ESEBECK, H. G. – WIERER, R. *Volksgruppenrecht in Europa*. Leer/Ostfriesland: Gerhard Rautenberg, 1964.

¹²⁶ O tom svědčí celá řada kladných recenzí v novinách a časopisech uložených v AMU, fond B 120 Wierer Rudolf, kart. 3.

¹²⁷ WIERER, R. *Probleme der heimatlosen Ausländer in der Bundesrepublik Deutschland (Mit Berücks. d. dt. Heimatvertriebenen)*. Gräfelfing b. München: Gans, 1960.

pocty Ottu von Habsburgovi vydané u příležitosti jeho 50. narozenin. Z mnoha pojednání o sudetoněmecké otázce je možné zmínit brožuru vydanou společně s bývalým poslancem za lidovou stranu Bohdanem Chudobou „Die Suche nach Wahrheit...“.¹²⁸

Po příjezdu do Spojených států se Wierer zabýval amerikanizací českých imigrantů a imigrantů ze států střední a východní Evropy ve dvacátém století. Stejně jako při jeho pobytu v Německu se tedy jeho zájem zaměřil na postavení uprchlíků v nové vlasti, konkrétně na tíživou situaci Kubánců žijících ve Spojených státech. Neopustil ani svá geopolitická témata a např. na shromáždění makedonských spolků v roce 1969 pronesl přednášku o řešení makedonské otázky.¹²⁹

Závěrem

R. Wierer byl extrémně ambiciózním, neuvěřitelně pracovitým a čínorodým, nikdy se nevzdávajícím člověkem, ačkoliv se mnohdy nacházel v téměř bezvýchodné situaci. Wiererův profesní i osobní život byl neodmyslitelně spjat s jeho ctižádostivou manželkou Bohumilou. Ta ho podporovala v jeho kariéře a vždy mu stála po boku, ať mu již přepisovala texty, nebo pomáhala v jeho činnosti v lidové straně nebo při přednáškové činnosti ve Veřejné osvětové službě. Ne jinak tomu bylo i v německém a americkém exilu.

Dnes více než po osmdesáti letech již není možné ověřit, jaké měl R. Wierer vnitřní postoje v období nacistické okupace – zda byl přesvědčeným příznivcem národního socialismu, nebo zda pronášené projevy byly jen nutností jako součást výkonu funkce, kterou zastával. V několika případech však bylo možné na základě studia archivního materiálu prokázat jasný rozpor s tvrzením uvedeným v pamětech jeho manželky, která Wiererovu skutečnou činnost na Ministerstvu školství v rámci VOS v období protektorátu neuvedla,¹³⁰ osoby podezřelé z kolaborace označila za členy protikomunistického odboje a svého manžela za jeho lídra.¹³¹ B. Wiererová se považovala ve svých pamětech za oběť nacistického režimu.¹³²

V každém případě není pochyb o tom, že nebýt nacistické okupace, mohl být R. Wierer vzhledem k jeho odbornému rozhledu a znalostem několika světových jazyků uznáván jako jeden z největších odborníků na církevní právo a jeho dějiny ve střední Evropě. Osud však zasáhl do jeho života jinak, a tak namísto kariéry univerzitního profesora v Brně se R. Wierer od roku 1945 potýkal se značnou materiální nouzí a neustálou nejistotou. Přesto se však na základě své nebývalé aktivity dokázal uplatnit, i když jistě ne na pozicích, které by mu jinak příslušely.

---

¹²⁸ WIERER, R. – CHUDOBA, B. *Die Suche nach Wahrheit ... Probleme von heute, gestern u. morgen*. München: Tschech. Pressedienst, 1962.

¹²⁹ WIERER, R. *The Macedonian Question Today*. *Macedonian Tribune*, 1969, roč. 4, č. 2, s. 1.

¹³⁰ B. Wiererová např. uvedla, že její manžel pracoval na Ministerstvu školství v církevním oddělení, ve skutečnosti to byla Veřejná osvětová služba. WIERER, *Stormy Was My Life*, s. 101.

¹³¹ WIERER, *Stormy Was My Life*, s. 110.

¹³² Tamtéž, s. 131.